

OSMANLI ARAŐTIRMALARI

XXVIII

Neşir Heyeti - Editorial Board

Halil İNALCIK - İsmail. E. ERÜNSAL

Heath W. LOWRY - Feridun EMECEN

Klaus KREISER

Misafir Editörler

Hatice AYNUR - Mehmet KALPAKLI

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES

XXVIII

Prof. Dr. Mehmed ÇAVUŐOĐLU'na

ARMAĞAN - IV

İstanbul - 2006

HAZĀ KĪTĀBU ŐEFĀ'AT-NĀME

Sezer ÖZYAŐAMIŐ ŐAKAR*

Őefaata, bir kimsenin yüce makam sahibinden bir dileğinin kabul edilmesini, bir suçunun affedilmesini sağlamak için o yüce makam sahibine daha yakın olduğuna inandığı bir Őahsı aracı yapmasıdır.¹ İnsanlar özellikle geęmiŐte tarikat ehli olanların, suffilerin, ermiŐlerin yatırlarından medet umup, kendilerine Őefaataçı olacaklarına inanmaktaydılar. Bu sebeple de Őefaata dilemek için türbelere veya yatırlara gidilip adaklar adanması, kurbanlar kesilmesi, paralar atılması, bez parçaları bağlanması, dua edilmesi, namaz kılınması en çok görülen davranış biçimleriydi. Bu Şekilde, Allah'a yakın ve Allah'ın sevgili kulları olduğuna inanılan bu kimselerin ruhundan Őefaataçı olmaları istenirdi.

Hz. Muhammed'in hayatta iken müminler için Allah katında Őefaataçı olduğu ve kıyamet günü de olacağı bilinmektedir. Bu konunun iŐlendięi halk tipi mesnevîlerden biri, XIV. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen Şefâ'at-nâme'dir. Bu tip mesnevîler halk için yazıldığından ve meclislerde sözlü olarak okunduklarından dilleri sadedir. Konuları din, ahlâk ve kahramanlık üzerinedir.

Bu makaleye konu olan Şefâ'at-nâme nüshalarından birinin Ankara Millî Kütüphane'de yer aldığı, Vasfi Mahir baęıŐında "Dâsitân-ı Muhammed" baŐlığıyla kayıtlı olduğu, müellif adının Ömeroğlu olarak geğtiği belirtilmektedir.² Ancak bu nüshaya ulaşmak mümkün olamamıŐtır. Bu sebeple makaleye esas olarak Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Y.Y. 520/2 numarada kayıtlı 30 a-34 a yapırları arasında bulunan metin alınmıŐtır.

* Mimar Sinan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

1 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 2002, s.325.

2 Âmil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatı'nda Mesnevî*, İstanbul, 1999, s.83

Eski Türk Edebiyatı ile ilgili değişik kaynaklarda böyle bir edebî türden, her nedense söz edilmemektedir. Şefâ'at-nâme'de, Hz. Muhammed'in ahirette ümmetinin durumunun nasıl olacağı düşüncesi ile üzülmesi ve bunun üzerine etrafında bulunan Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Fatma ve Hz. Ayşe'den ümmeti için şefaât dilemelerini istemesi anlatılmaktadır.

Nesih hattı ile harekeli olarak yazılan eser okunaklı olup dili sadedir. Eserin bulunduğu yazmanın her sayfasında on üç satır bulunmaktadır.

METİN*

- Hazā Kitābu Şefā'at-nāme**
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
- 30 a 1 *Hağ Çalab'dan bir 'ināyet dilerem*
Hem 'ināyet hem hidāyet dilerem
- 2 *Hem bize Hağ tevfiķı rahmet vire*
Bir sözüm vardır size diyem yine
- 3 *Evvel Allāh adını yād ideliüm*
İşidenler cānını şād ideliüm
- 30 b 4 *Şād ola her kim işidürse bunu*
Vir şalāvāt kurtara o zar canı
- 5 *Vir şalāvāt ey Muḥammed ümmeti*
Gör niçesi diler-idi ümmeti
- 6 *Gice gündüz ümmetin diler idi*
Āh u za'if³ ümmetim diyüp inler idi
- 7 *Bir gün oturmuşdı o fahr-ı cihān*
Peyğam-berler selveri şāh-ı 'ayān

3 Yazmada: "za'if"

* Metnin pek çok mısraında hece değeri ve sayısının, vezne gerekli olandan daha fazla olmasından kaynaklanan vezin bozuklukları vardır. Bunların düzeltilmesi, bir bakıma şiiri yeniden yazmak olacağından, olduğu gibi bırakılmıştır.

- 8 *Ol Ebū Bekir 'Ömer 'Osmān 'Alī*
Hāzır idi ol gün anda dört velī
- 9 *'Ā'īşe-y-ile Fāṭma hem geldiler*
Şohbeti bir zemān ḫalvet kıldılar
- 10 *Añar-ıdı Muştafā āḫiretini*
Ümmetiçün ağlar idi gey katı
- 11 *Āḫ za 'if ümmetim diyüp yanar idi*
Gözi yaşı sil gibi iner idi
- 12 *Rüz-ı maḫşerde ümmetim ḫāli n'ola*
Diyüben baqar idi şağa şola
- 13 *Ümmetini añuban ağlar idi*
Çarıyārñ bağrını dağlar idi
- 14 *Döndi Ebū Bekir aña söyledi*
İşit imdi gör ne himmet eyledi
- 15 *Didi ol dem ki ey cānum Muḫammed*
Nedür ağladuğın bilsem gerek⁴
- 16 *Söylegil biz de bu işi bilelüm*
Ne içündür niçe tedbır kılalum
- 31 a 17 *Resul eydür niçe ben ağlamayam*
Ümmet-içün niçe bil bağlamayam
- 18 *Ümmetüm önünde bir yol vardır uzun*
Yol yokuşdur ümmetim katı zebün
- 19 *Yol yokuşdur yükleri ağır-durur*
Añlaruñ derdidür beni ağladur

4 Beyitte kafiye bulunmamaktadır.

- 20 'Ayıbları çok günahları katı
Bağrımı deldi buların hasreti
- 21 Ey yarenler ağlamayup ne kılam
Ağlaram ki bunlara çâre bulam
- 22 Böyle didi ağladı yine o dem
Gözi yaşı iner idi dem-be-dem
- 23 Ebu Bekir döndi didi yâ resül
Ol mübârek gönlüni dutma melül
- 24 Ümmet içre 'âşi kullar çoğ-isa
Hayırlarından şerleri artuğ ise
- 25 Ben dileyem 'âşilerün yazusını
Rüz-ı mahşerde çekem anuñ kaykısını
- 26 Çün işitdi bu sözi ol Muştafâ
Hoş sevindi gönlü oldı pür-şafâ
- 27 El getürdi fahr-ı 'âlem Muştafâ
Hağ saña virsün didi zevk⁵ ı şafâ
- 28 Bir du'â kıldı Ebü Bekir de o dem
Gör ne himmet issi cândur ey dedem
- 29 Resul eydür 'Ömer'e kim yâ 'Ömer
'Âşi ümmet-içün sen ne dîrsin görem⁶
- 31 b 30 Ümmetime sen de himmet eylegil
Himmetün nite sen de ma'lüm eylegil
- 31 Döndi 'Ömer'e resul hoş söyledi
İşit imdi niçe yardım eyledi

5 Yazmada: "sevğ"

6 Beyitte kafiye bulunmamaktadır.

- 32 *Ben de üç baħşuñ birini götürem*
Ümmetüñ üçün ağlayam zāri kılam
- 33 *Üç bölükde birisini kırtaram*
Yüz dutuban ben Allāh'a yalvaram
- 34 *El getürdi faħr-ı 'ālem Muřtafā*
Bir du'ā kıldı 'Ömer'e ol řafā
- 35 *Resul anda 'Oşman'a dir söylegil*
'Āsilere sen de yardım eylegil
- 36 *Söyle didi yā ibn-i 'Affān seniñ*
Elüñden⁷ ne gelür yā 'Ořmān seniñ
- 37 *İtdi 'Ömer'üñ fażlı çok-durur*
Benim 'Ömerce şakatim yok-durur
- 38 *Ben kaçan 'Ömer gibi iş bütürem*
Ben de dört bölükde birini götürem
- 39 *Yüz dönüben Allah'a yalvarayum*
Ümmet-içün yüzüm yire urayum
- 40 *Yarın ol maħřer günü ben yalvaram*
'Āřilerüñ rub'unı ben kırtaram
- 41 *El getürdi ol faħr-ı 'ālem gine*
Du'a kıldı 'Oşman'a döne döne
- 42 *Döndi resul 'Ali'ye dir yā 'Alī*
Allāh aslanı çömerd i veli
- 32 a 43 *'Ali eydür mürüvvetdir benim işim*
Ümmet-içün kıurban eyleyem başım

7 Yazmada: "elünden"

- 44 *Şol zemân ki sorğu hisâb kurla
Günahımız teraziye urula*
- 45 *Dileyem ümmetüni yâ Muştafâ
Ğam yime ümmet-içün sen ol şafâ*
- 46 *Ol zemân ki ol kıyâmet kopusar
Her kişi itdüği işi bulısar*
- 47 *Yüriyem cehennemüñ kâpusına
Düşem ol gün ümmetüñ kaykısına*
- 48 *'Âşileri zebanilerden alam
Cehennemüñ kâpusına ben varam*
- 49 *'Âşileri koymayam ben cehenneme
Buñ güninde irişem ben anlara*
- 50 *Uşbu sözi⁸ çün işitdi Muştafâ
Ol erenler kânı ol şâh-ı şafâ*
- 51 *Bir du'â kıldı 'Alî'ye ol resül
Diñle imdi ne der aña ol resül*
- 52 *Döndi didi ol resül yâ 'Âyişe
Ana sensin anlara koşan işe*
- 53 *Sen anasın 'âşileri oğluñ kızuñ
Görelim n'idersin uş söyle sözün*
- 54 *Reva mıdır sen cennete varasın
Oğluñ kızuñ cehenneme viresin*
- 55 *Dile Haq'dan oğluñ kızlaruñ
Söyle göreyüm nedür sözlerüñi*

8 Yazmada: "şözi"

- 32 b 56 'Āyiőe dir FĀtġma var-iken baġa
Söz dűőer mi söylemek Őimden baġa
- 57 Resul dir FĀtġma senden bir cűz-durur
Andan őnden söylemek ne sűzidiűr
- 58 Resul itdi söyle yĀ 'Āyiőe
Sűzi FĀtġma'dan őnden söyle
- 59 FĀtġma őnűnde söylemek edeb-durur
Senden őnden söylemek edeb-durur
- 60 'Āyiőe and iġdi kim v'allĀhi dimeyem
FĀtġma őnűnce ben sűz sűyleyem
- 61 Resul itdi yĀ kġzum söyle didi
'Āyiőe andı iġdi sen söyle didi
- 62 FĀtġma dir cűn-ki kıyĀmet kopa
Durayum mġzanda ben bir tĀleya
- 63 'Āőġi šmmetűűn gűnĀhı oġ-ısa
Zebanűler 'Āőġileri kġpar ise
- 64 Hűseyin'űű kĀnlu gűmlegin alam
Feryad idem aġlayam zĀri kġlam
- 65 Anı koyam mġzanuű Őaġ yanına
Meded idem 'Āőġileriűű cĀnına
- 66 Anuű ile aġır gelmesse ŐevĀb
Gűnahları oġ olsa gűre 'ĀzĀb
- 67 HĀsan'uű aġulı gűmlegin alam
Anı mġzĀnuű šstine koyam
- 68 Aġlayu aġlayu dűkem yaőġmı
űmmetűűn yolına koyam baőġmı

- 33 a 69 *Anıñ-ıla ağır gelmezse açam başım
Feryad⁹ idem ağlayam dökem yaşıım*
- 70 *Dir ki nice kim dañı koyam üstine
Yalvaram ol Muştafā'nuñ dostına*
- 71 *'Āşileri kımayam ileteler
Koy baña ne iderlerse ideler*
- 72 *'Āşileri dileyem Allāh'dan kırtaram
Cānlarını ben 'azābdan kırtaram*
- 73 *Umudumdur ki hācetim ola kabūl
Benim dañı budur sözim yā resūl*
- 74 *El getürdi fahr-ı 'ālem o dem
Fātima'ya bir du'ā itdi o dem*
- 75 *Hāq saña virsün didi meyl-i vefā
Hāq saña virsün didi zevk ı şafā*
- 76 *Resul eydür 'Āyişe cān n'idersin
Sen de 'āşilere ne yardım idersin*
- 77 *Sen anasın 'āşiler uşaklarıñ
Reva mıdır hem yana uşaklarıñ*
- 78 *Oğluña kıızıña meded eyle meded
Çok-durur günāhları bi-'aded*
- 79 *Ebu Bekir 'Ömer 'Osmān 'Ali'ye
Söylesün sen de bu-durur veliye*
- 80 *'Āyişe dir ben dimezem mañluğa
Kendü sözim kendüm diyem Hālika*

9 Yazmada: "firyad"

- 81 *Böyle didi ağladı durdı öriü
Vardı girdi ħalvetine içerü*
- 33 b 82 *Bürka'in kalduruban açdı başın
Feryad idüp ağladı saçdı yaşın*
- 83 *Āħ idüp feryād idüp kıldı zarī
Ağlar-ıdı dem-be-dem kılardı zarī*
- 84 *Çün ümmi'l-mü'minin ad urduñ baña
Ümid-ile baş açup geldim saña*
- 85 *Yā ilāhī analık Őefā'atini
Sen bilürsin gönlüme düşdi kıtı*
- 86 *ƘanƘı ana kıtlana bu dertlere
Oğlu kıızı vara yana odlara*
- 87 *ƘanƘı ana kıtlana oğlu kıızı
O daħı ana cennete gide özi*
- 88 *Ĥazretüñe budur sözim yā Ğani
'Āşileri kıl azād yandır beni*
- 89 *Böyle diyüp ağladı kıtı kıtı
ĤaƘ Çalab esirgedi ol 'avreti*
- 90 *Gör ne eyledi ol Rabbü'l-celāl
Muştafa'ya geldi ol dem Cebra'il*
- 91 *İtgil selām didi ol ħabibe
'Āyişe'den var ħaber eyle aña*
- 92 *Ol benim ħabibümiñ cüfdi-durur
Muştafa'nıñ hem ehliyeti-durur*
- 93 *Çün 'Ayşe baña döndürdi yüzün
Damuya göndürmeyem oğlun kızın*

- 94 *Çün-ki yarın ol kıyâmet kurıla
Günahları terazüya urula*
- 34 a 95 *'Âsileriün 'Âyişe dutsun elini
İletsün cennete cümle varını*
- 96 *Anlara cennete köşke çıkaram
Her ne kim isterlerse hep virem*
- 97 *Ben kerîmem hem raḥîmem bil beni
Her ne isterler ise virem anı*
- 98 *Kim ki seni sevdi sevmişdür beni
Seni seven kırtarır ören canı*
- 99 *Yâ Muḥammed hem kızuñ Fâṭıma'nuñ
Sözlerin kıldım kabûl cümlesinüñ*
- 100 *Añladıñız mı yarenler bu sözi
Ol Muḥammed bizi diler kendüzi*
- 101 *Fâ'ilâtiin fâ'ilâtiin fâ'ilât
Biñ günâhu def' ider bir salavât*
- 102 *Oқыanı diñleyeni yazanı
Raḥmetiñle yarlıgağul yâ Ğanı*

METNİN BAZI YAZILIŞ ve SES ÖZELLİKLERİ

Harekeli nesihle yazılan bu metinde bazı hareke işaretlerinin yanlış, eksik veya fazla konulduğu görülmüştür.

ÜNLÜLERİN YAZILIŞI

a. Türkçe kelimelerde

1. İlk hecede a ünlüsünü belirtmek için hemze elif yazılmış eğik veya dik üstünle harekelenmiştir. anda (31 b-35), baş (33 b-84), var-iken (32 b-56).

Ön sesteki a'lar genellikle hemze elifle yazılmıştır. ağladı (33 b-82), anı (32 b-65).

Metinde genel olarak Türkçe kelimelerin ikinci hecesinde yazılan elif dik üstünle hareketlenmiştir. alam (32 a-48), anasın (33 a-77), aıladıñız (34 a-100).

Medli elif kullanımı kelime başında sadece Şu kelimelerde görölmüştür. ad (33 b-84), ağır-durur (31 a-19), açam (33a-69), anı (34 a-97).

Kelimenin son sesi durumundaki a'lar, Şahıs zamirlerinin datif ekiyle kullanımlarında istisnasız elifli yazılmış ve dik üstünle hareketlenmiştir. baña (32 b-56, 33 a-71), aña (30 b-14, 32 a-51), saña (33 a-75).

2. Ön seste e ünlüsü taşıyan kelimeler hep eğik üstünlü hemze elifle yazılmıştır. esirgedi (33 b-89), el (31 b-34), erenler (32 a-50).

Kelime içindeki e'ler ve kelimenin son sesi durumunda olup kendilerinden sonra ek alıp son ses durumundan çıkanlar, eğik üstünle belirtilmiştir. gerek (30 b-15), dedem (31 a-28), dileyem (33 a-72), ören (34 a-98), sen (31 a-29, 32 a-45 ...).

Kelimede son sesi oluşturan e'ler genellikle hâ'-i resmiyye ile yazılmıştır. ne (30 b-14, 31 a-28, 31 a-29 ...), içre (31 a-24), nite (31 b-30), söyle (31 b-36, 32 b-58, ...).

3. Metinde ı sesiyle başlayan kelime bulunmamaktadır.

Kelime içindeki ı sesi aynı kelimedede bazen harf ile bazen de hareke ile gösterilmiştir. kılam (31 a-21, 31 b-32), kııl (33 b-88) kullanımlarında istisnasız ı sesinin harfi yazılmıştır. kııldı (31 a-28, 31 b-34...) kullanımında ise söz konusu ses hareke ile belirtilmiştir. Metinde, iç sesinde ı bulunduran ve sürekli harf ile yazılan bir kelime görölmektedir. kız (:ekli kullanımları ile) (32 a-54, 32 a-55, 32 b-61, 33 a-78).

Kelime sonundaki r'lar harf ile belirtilmiştir. kıatı (30 b-10, 31 a-20, 33 b-89).

4. İlk sesi i olan kelimelerin yaygın yazılışı elif ve ye'lidir. işit- (30 b-14, 31 b-31), iriş- (32 a-49), işim (32 a-43), it- (30 a-3, 32 b-58, 32 b-64 ...). Bu yaygın yazılıŐın yanı sıra bir kelimenin hem elif ve ye'li hem de hemze elifli yazıldığı görölmektedir. it- (31 b-37, 32 b-61...) Bu yazılıŐların bir kısmının vezin gereği olduğu düşünölebilir. Ancak metindeki bütün kullanımlar bu düşünceyi desteklememektedir. Aruz veznine uygunluk için açık hece olması gereken yerlerde de elif ve ye'li yazılıŐa rastlanmaktadır.

İç ses durumundaki i'leri belirtmek için vezin gereği olsun veya olmasın yaygın olarak ye harfinin yazıldığı, incelenen bu metinde dikkati çekmektedir. di- (30 b-15, 31 a-22, 31 b-36 ...), vir- (30 a-2, 30 b-5, 32 a-54 ...).

Son ses durumunda bulunan i'nin tek bir kelimedede görülen örneğinde söz konusu ünlüyü işaret eden ye harfi yazılmıştır. gibi (31 b-38).

5. Kelime başındaki o'ların hepsi isim veya fiil türünden olan kelimeler ayırt edilmeksizin elif ve vavlı yazılmıştır. o (31 a-22, 31 a-28...), ol (30 b-8, 31 a-26 ...), oldı (31 a-26), oğluñ (32 a-53, 33 b-93), okıyanı (34 a-102).

Yuvarlak ünlü olan o sesi Türkçe kelimelerin ilk hecesi dışında bulunmayacağından, metinde görülen bütün kullanımlar bu duruma uygun olarak kelimenin birinci hecesinde yer alıp vav harfi ile yazılmıştır.

6. Kelime başında ö sesi elif ve vavlı yazılmıştır. öñünde (31 a-18), öñden (32 b-58, 32 b-59), ören (34 a-98).

Kelime içinde ö sesinin yer alması konusu o sesinde olduğu gibi ilk hece dışında bulunmayacağından metindeki kullanımların, bir kelime dışında "bölük" (31 b-33, 31 b-38), hepsinde söz konusu ünlünün harfi yazılmıştır.

7. Ön ses durumunda bulunan u'lar metinde sürekli elif ve vavlı yazılmıştır. urula (32 a-44, 33 b-94), uzun (31 a-18), uş (32 a-50, 32 a-53), uşaklarıñ (33a-77), urdıñ (33 b-84).

Kelime içindeki u'lar ya vav harfi ile yazılmış ya da ilgili hareke ile belirtilmiştir. Özellikle ilk hecede yer alan u ünlüsünün düzenli bir biçimde vav harfi ile yazıldığı görülmektedir. kırtara (30 b-4), bunlara (31 a-21), dutuban (31 b-33), durdı (33 a-81).

Son sesi u olan Türkçe kelimelerin hepsinde vav harfi yazılmıştır. bu (31 a-26), ağulu (32 b-67), yazu (31 a-25), kayku (31 a-25).

8. ü sesi kelime başında tek bir kelimedede görülüp elif ve vavlı yazılmıştır. üç (31 b-33).

Kelime içinde görülen kullanımlarında düzenli olarak ü sesinin vavlı yazıldığı görülmektedir. gündüz (30 b-6), gün (30 b-7, 30 b-8), bölük (31 b-33, 31 b-38).

Kelime sonunda ü sesinin, metinde geçen üç kullanımında da vav harfi yazılmıştır. örü (33 a-81), kendü (33 a-80), içeri (33 a-81).

b. Yabancı kelimelerde

Arapça kelimelerde uzun a sesinden sonra hemze taşıyan kelimelerde bu sesin düşürölüp yerine y sesi getirilmesi Eski Türkiye Türkçesi metinlerinde yaygın olarak görölün bir kullanımdır. Bu şekildeki bir imlâ ile Türkçe kelimelerde art arda iki ünlünün bulunmaması kuralından dolayı Arapça kelimenin de buna uygun hâle getirilmesi söz konusudur. Metinde bu durum tek bir kelimedede görölmüştür. 'Āyişe (32 a-52, 32 b-56, 32 b-58 ...). Bu şekilde bir imlânın yanı sıra kelimenin aslî yazılışına da metinde rastlanmaktadır. 'Ā'işe-y-ile (30 b-9).

Arapça ve Farsça kelimelerde genel olarak sağlam bir imlâ görölmektedir. Ancak "Muştâfâ" kelimesinin imlâsında iki tutum görölmektedir. Aslî şekli elif-i maksûreli olan kelimenin metinde elif-i memdûdeli yazılışı da görölmektedir.

Arapça ve Farsça kelimelerin aslî yapısında bulunmasına rağmen vezin gereği olsun veya olmasın metinde ünlüsü düşürölün bazı kelimeler yer almaktadır. zar (< zār) 30 b-4, mîzan (< mîzân) 32 b-62, zâri (< zârî) 31 b-32.

Bağlama edatı u'nun metindeki kullanımlarından biri hareke ile diğeri ye harfinin yazılması suretiyle, düzleşmiş şekliyle görölmektedir. zevk ı şafâ (31 a-27, 33 a-75).

Metinde "çâr-yâr" kelimesi, söyleyiş kolaylığı sağlaması bakımından, ünlü türemesi yoluyla "çâriyâr" (30 b-13) şeklinde kullanılmıştır.

c. Eklerde

Bildirme eklerinden -durur'un ilk ünlüsü iki kullanım dışında vav harfi ile yazılmıştır. Ekleşmiş olarak görölün bildirme ekinin ünlüsü hem düz hem de yuvarlak olmak üzere iki şekilde kullanılmış olup hareke ile belirtilmiştir. vardır (30 a-2), edeb-durur (32 b-59), budur (33 b-88).

Eklerde geçen ünlülerin yazılıp yazılmama durumunda çoğunlukla vezne uyulduğu görölmektedir.

ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI

b-p

-up gerundium eki ve onun genişlemiş şekillerindeki ünsüz, metinde sürekli b'li yazılmıştır. diyüp (30 b-6), açup (33 b-84), diyüben (30 b-12), dutuban (31 b-33).

c-ç

Noktalı harflerdeki noktaların zaman zaman eksik, yanlış konulduğu durumlarda kelimelerin imlâsında birtakım ikilikler veya değişik kullanımlar görülmektedir. Uygur imlâ geleneğinin etkili olduğu bazı kullanımlarda c ve ç sesleri bazen aynı harf ile, Arap harflerinden "cim" ile, yazılmıştır. nice (33 a-70, niçe (30 b-16, 31 b-31 ...).

Farsça "cevân-merd"den bozma "cömerd" kelimesinin metinde sedasız ünsüzle başlayan şekli yani "çömerd" (31 b-42) kullanımı görülmektedir.

Yazılışı Bitişik ve Ayrı Olan Unsurlar

Ayrı yazılması gereken harfe rastlayıncaya dek el kaldırılmadan yazılma özelliği olan ve böylece yazıya akıcılık kazandıran Arap harfli Türk alfabesinin bu durumu, metinde birden fazla kelime yazılışlarında bitişik imlâli kullanımları ortaya çıkarmıştır. ol dem (30 b-15, 33 b-90), ol mübârek (31 a-23), ağlaram ki (31a-21), iş bütürem (31 b-38), nice kim (33 a-70).

Uygur imlâ geleneğinin etkisiyle Eski Türkiye Türkçesi döneminde, kendinden önce bitişebilen harf olduğu hâlde, eklerin kelime tabanından ayrı yazıldığı bilinmektedir. Bu metinde de konuyla ilgili bazı kullanımlar görülmektedir. eyle-gil (31 b-30), sen-sin (32 a-52), Fâtıma'dan (32 b-58), ide-ler (33 a-71), çok-durur (33 a-78).

SES BİLGİSİ İLE İLGİLİ KULLANIMLAR

Metinde, ünlü ve ünsüzlerde görülen, yazıldığı dönemin söyleyişini ortaya koyup bunun hakkında bilgi veren kullanımlar yer almaktadır.

-ısar gelecek zaman partisibi, geldiği kelimenin vokaline, düzlük yuvarlaklık bakımından uyum sağlamamaktadır. bul-ısar (32 a-46), çop-ısar (32 a-46).

Teklik birinci şahıs iyelik ekinin ünlüsü düzlük yuvarlaklık konusunda tam bir birlik göstermemektedir. benim (31 b-37), başım (32 a-43), taqatim (31 b-37), ümmetüm (31 a-18), yüzüm (31 b-39).

Türkçede kelime başında ve ilk hecede bazı e'lerin i olduğu Eski Türkçeden beri görülmektedir. Eski Türkiye Türkçesinde olduğu gibi metinde

de bu tür kelimeler geniş ölçüde i tarafında bulunmaktadır. it- (> et-) 30 a-3, 32 a-46 ..., sil (> sel) 30 b-11, bil (> bel) 31 a-17, vir- (> ver-) 31 a-27, 32 a-54 ..., di- (> de-) 30 a-2, 30 b-6 ..., yir (> yer) 31 b-39. Bir kelimedede hem i'li hem de e'li kullanım görülmüştür. de-r (32 a-51).

Eski Türkiye Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi döneminde yaygın olarak "içün" şekliyle görülen edat, seyrek de olsa Eski Türkçede olduğu gibi "üçün" şekli ile de kullanılmaktadır. Metinde de bu duruma örnek bir kullanım vardır. üçün (31 b-32).

t-d

Eski Türkçedeki kalın ve ince sıradan t'lerin bir kısmı Eski Türkiye Türkçesinde sedalılaşılarak d'ye dönmüştür. dutma (< tütma) 31 a-23, dutuban (< tütuban) 31 b-33, dökem (< tökem) 32 b-68, 33 a-69, damu (< tımu) 33 b-93, dutsun (< tıtsun) 34 a-95.

r-l

Özellikle halk dilindeki bazı kelimelerde görülen ses değişikliklerinden biridir. Metinde bu değişiklik Farsça "server" kelimesinde görülmüştür. selveri (30 b-7).

METNİN SÖZLÜĞÜ

a, ā, A, Ā

ad: ad, isim (30 a-3).

ad ur-: isim vermek, ad koymak (33 b-84).

ağır: güç, çetin; sıkıntı verici (31 a-19); tartıda çok çeken (32 b-66).

ağır gel-: tartıda çok çekmek, ağırlık olarak çok olmak (32 b-66).

ağla-: gözyaşı dökmek (30 b-10).

ağlayu ağlayu: ağlayarak (32 b-68).

ağu: ağı, zehir (32 b-67).

āh: ah, yazık (30 b-6); ağrı, acı bildirir (33 b-83).

āh it-: acı ile içini çekmek (33 b-83).

āhret (A.): öteki dünya (30 b-10).

'Ā'işe (A.): Hz. Muhammed'in hanımlarından biri (30 b-9).

'Ali (< 'Alī: A.): dördüncü halife, Hz. Ali (32 a-42).

'Alī (A.): Hz. Ali (30 b-8).

Allah (< Allāh: A.): Allah (31 b-39).

Allāh (A.): Allah (30 a-3).

al-: kurtarmak (32 a-48); bir şeyi elle veya bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak (32 b-64).

añ-: birini ya da bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya düşünmek (30 b-10); hatırlamak (30 b-13).

ana: anne (32 a-52).
aña: ona (30 b-14).
analık: ana olma durumu (33 a-85).
and: ant, yemin (32 b-60).
and iç-: bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya ant ile söz vermek, yemin etmek (32 b-60).
anda: orada (30 b-8); o zaman (31 b-35).
andan: ondan (32 b-57).
anı: onu (32 b-65).
anîf: onun (33 a-69).
añla-: anlamak (34 a-100).
añlar: onlar (31 a -19).
anuñ: onun (31 a-25).
artuk: artık, fazla (31 a-24).
'aşı (< 'āšī: A.): günahkâr (31 a-24).
'aşı (A.): günahkâr (33 a-76).
aslan (mcc.): gürbüz ve yiğit adam (31 b-42).
'avret (A.): kadın (33 b-89).
'ayıb (< 'ayb: A.): kusur, eksiklik (31 a-20).
'Āyişe (< 'Ā'işe: A.): Hz. Muhammed'in hanımlarından biri (32 a-52).
'azāb (A.): işkence, keder, sıkıntı (32 b-66).
'azāb gör-: işkence görmek, sıkıntı çekmek (32 b-66).
azād (F.): serbest bırakma (33 b-88).
azād kııl-: serbest bırakmak, salıvermek (33 b-88).

b

bağır: bağır, göğüs, yürek (30 b-13).
bağrını dağla-: yüreği kuvvetli acıyla yanmak, yüreği yanmak (30 b-13).
bağrını del-: son derece üzüntü vermek (31 a-20).
bağış (F.): bağış, ihsan (31 b-32).
bağ-: görmek için gözleri bir şey üzerine çevirmek (30 b-12).
baña: bana (32 b-56).
baş: baş, kafa (32 a-43).

baş aç-: başındaki örtüyü kaldırmak (33 a-69).
ben: teklik birinci şahıs zamiri (31 a-17).
bī-'aded (F.): hesapsız, sayısız (33 a-78).
bil: bel (31 a-17).
bil bağla-: inanmak, güvenmek (31 a-17).
bil-: bir şeyden haberi olmak (30 b-15); öğrenmek, anlamak (30 b-16); tanımak (34 a-97).
biñ: bin (34 a-101).
bir: sayıların ilki kadar olan (30 a-1); herhangi bir varlığı belirsiz olarak göstermekte kullanılır (30 b-7).
biz: çokluk birinci şahıs zamiri (30 a-2).
bölük: bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım (31 b-33).
böyle: bunun gibi, buna benzer (31 a-22).
bu: yer, zaman ve anlatılan şey açısından en yakın olanı belirten sıfat (30 b-16).
bular: bunlar (31 a-20).
bul-: elde etmek; kavuşmak (32 a-46).
buñ: sıkıntı, felaket, gam (32 a-49).
buñ günü: sıkıntılı gün, kara gün (32 a-49).
bunu: bunu (30b-4).
bunlar: bunlar, bu zamirinin çokluk eki almış şekli (31 a-21).
bürqa' (A.): kadınların örttüğüleri peçe, yüz örtüsü (33 b-82).

c, C

can (< cān: F.): can, ruh (30 b-4).
cān (F.): can, ruh (30 a-3); sevgili (30 b-15).
Cebra'il (< Cebra'il: A.): dört büyük melekten biri (33 b-90).
cehennem (A.): ahirette günahkâr kulların gideceği azap yeri, tamu (32 a-47).
cennet (A.): cennet (32 a-54).
cüft (F.): eş (33 b-92).
cümle (A.): bütün, hepsi (34 a-95).
cüz (< cüz': A.): parça, kısım (32 b-57).

ç, Ç

- Çalab:** Allah, tanrı (30 a-1).
çäre (F.): çözüm, yardım (31 a-21).
çäre bul-: çözüm yolu bulmak (31 a-21).
çarıyar (< çār-yar: F.): dört dost (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali) (30 b-13).
çek-: katlanmak (31 a-25).
çıkar-: götürmek, yükseltmek (34 a-96).
çoğ: çok, fazla (31 a-23).
çoğ: nitelik yönünden aşırı, fazla (31 a-20).
çömerd (< cevān-merd: cömerd: F.): temiz, asil, cömert (31 b-42).
çün (F.): çekimli fiilin önünde yer aldığı zaman -ınca, -ince (31 a-26); ne zaman (33 b-93).
çün-ki (F.): çünkü, zira, şundan dolayı (32 b-62).

d

- dahı:** dahi, da, de (33 a-70).
damu: tamu, cehennem (33 b-93).
de: de, dahi, bile (30 b-16).
de-: söylemek (32 a-51).
dede: çok yaşlı kimselere seslenme sözü olarak kullanılır (31 a-28).
def' (A.): savuşturma, kovma (34 a-101).
def' it-: kovmak, uzaklaştırmak (34 a-101).
dem (F.): vakit, zaman (30 b-15).
dem-be-dem (F.): zaman zaman (31 a-22).
derd (F.): insanı bunaltan sıkıntı, üzüntü, tasa (31 a-19).
dert (< derd: F.): sıkıntı, tasa (33 b-86).
di-: söylemek (30 a-2).
dile-: birinden bir şeyin yapılmasını istemek (30 a-1).
diñle-: işitmek (32 a-51).
dost (< dōst: F.): gerçek sevgili, Tanrı (33 a-70).
dön-: kendini çevirmek (30 b-14).
döne döne: tekrar tekrar (31 b-41).
dört: üçten sonra gelen sayı (30 b-8).

- du'a (< du'ā': A.):** Allah'a yalvarma, niyaz (31 b-41).
du'a kıł-: Allah'a yalvarmak; dua etmek (31 b-41).
du'ā (< du'ā': A.): Allah'a yalvarma, niyaz (31 a-28).
du'ā kıł-: Allah'a yalvarmak; dua etmek (31 a-28).
du'ā it-: Allah'a yalvarmak (33 a-74).
dur-: bir yerde olmak ya da durmak (32 b-62).
-durur: isme gelen ve geldiği ismi fiil çekimine sokan, ekleşmemiş bildirme unsuru (31 a-19).
düş-: bir düşünceye kapılmak, tasalanmak (32 a-47).

e, E

- Ebu Bekir (< Ebū Bekr: A.):** Hz. Ebubekir (31 a-23).
Ebū Bekir (< Ebū Bekr: A.): ilk halife, Hz. Ebubekir (30 b-8).
edeb (A.): terbiye, iyi davranma, naziklik (32 b-59).
ehliyet (A.): yeterlik, bir işte veya konuda ustalığın, mahirliğin kanıtı (33 b-92).
el: el (31 a-27).
el getir-: dua etmek, yalvarmak (31 a-27).
elini dut-: yardım etmek (34 a-95).
elüfiden gel-: yapabilmek (31 b-35).
eren: kendini Tanrı'ya adanmış, ermiş (32 a-50).
esirge-: korumak, himaye etmek (33 b-89).
evvel (A.): önce, ilk, birinci (30 a-3).
ey: ey, hey! (30 b-5).
eyle-: yapmak, etmek (33 b-90).
eyt-: demek, söylemek (31 a-17).

f, F

- fahır (A.):** övünme, büyükleme; erdem (30 b-7).
fahır-ı cihān (F.): Hz. Muhammed (30 b-7).

- fahr-ı 'âlem (F.):** Hz. Muhammed (31 a-27).
- Ėatıma (A.):** Hz. Muhammed'in ilk eşı olan Hz. Hatice'den dünyaya gelen dört kızının en küçüğüdür (30 b-9).
- fazl (A.):** iyilik, erdem (31 b-37).
- feryad (< feryâd: A.):** haykırış, çığlık (32 b-64).
- feryad it-:** yüksek sesle bağırmak (32 b-64).
- feryâd (A.):** haykırış, çığlık (33 b-83).
- feryâd it-:** yüksek sesle bağırmak (33 b-83).
- ğ**
- gel-:** bir yere gitmek, varmak (30 b-9).
- gerek:** lâzım (30 b-15).
- gey:** pek, çok, pek çok (30 b-10).
- gibi:** -e benzer, gibi (30 b-11).
- gice:** gece (30 b-6).
- gine:** yine, tekrar (31 b-41).
- gir-:** dışardan içeri girmek (33 a-81).
- gömlek:** gömlek (32 b-64).
- göndür-:** göndermek (33 b-93).
- gönül:** gönül, yürek (31 a-23).
- gör-:** anlamak, kavramak (30 b-4); bir şey hakkında bir yargıya varmak (31 a-29).
- götür-:** almak, yanında bulundurmamak (31 b-32).
- göz:** görme organı (30 b-11).
- gözi yaşı:** göz yaşı (30 b-11).
- gün:** gece ve gündüzün bütünü olan yirmi dört saatlik zaman, gün (30 b-7).
- günah (< günâh: F.):** dince suç sayılan iş ya da davranış (31 a-20).
- günâh (F.):** dince suç sayılan iş ya da davranış (32 b-63).
- gündüz:** günün sabahdan akşama kadar süren aydınlık bölümü (30 b-6).
- ğ, Ğ**
- ğam (A.):** tasa, kaygı, keder (32 a-45).
- ğam yime-:** gam yememek, üzölmemek, tasalanmamak (32 a-45).
- Ėanî (A.):** Allah'ın adlarından biridir (33 b-88).
- h, Ė, Ė, Ė, Ė**
- haber (A.):** haber, bilgi (33 b-91).
- haber eyle-:** haber vermek, bildirmek (33 b-91).
- habîb (A.):** sevgili, dost; Hz. Muhammed (33 b-91).
- hâcet (A.):** ihtiyaç, gereklik (33 a-73).
- Ėağ (< Ėağğ: A.):** Allah, Tanrı (30 a-1).
- Ėağ Ėalab:** Allah (33 b-89).
- hâl (A.):** durum (30 b-12).
- Ėâlik (A.):** yaratıcı, Allah (33 a-80).
- hâlvet (A.):** تنها yerde yalnız kalma, تنهاya çekilme (30 b-9); ıssız ve kapalı yer (33 a-81).
- hâlvet kıl-:** tenhaya çekilmek, yalnız kalmak (30 b-9).
- Ėasan (A.):** Hz. Muhammed'in torunu ve Hz. Ali'nin büyük oğlu (32 b-67).
- hasret (A.):** özlem, özleme (31 a-20).
- Ėayır (< Ėayr: A.):** iyilik (31 a-24).
- hazâ (A.):** bu, şö (başlıkta).
- hâzır (A.):** huzurda bulunan, göz önünde olan (30 b-8).
- hâzret (A.):** saygı ve yüceltme anlamı ile kullanılan bir kelime (33 b-88).
- hem (F.):** hem, dahi, da, de (30 a-1).
- hep:** her zaman, daima (34 a-96).
- her (F.):** hep, bütün (30 b-4).
- her ne:** herhangi (34 a-97).
- her kim:** herhangi bir kimse (30 b-4).
- hidâyet (A.):** doğru yol, Tanrı yolunu arama isteği (30 a-1).
- himmet (A.):** gayret, emek, çaba (30 b-14).
- himmet eyle-:** gayret etmek, çabalamak (30 b-14).
- hisâb (A.):** hesap (32 a-44).
- hoş (< hoş: F.):** iyi; güzel (31 a-26).
- hoş söyle-:** güzel konuşmak, iyi söz söylemek (31 b-31).

- Hüseyn** (< **Hüseyn**: A.): Hz. Muhammed'in torunu ve Hz. Ali'nin küçük oğlu (32 b-64).
- ı**
ı (< u: F.): ve, ile (33 a-75).
ı- (< i-): imek fiili, yardımcı fiil (31 a-24).
- i**
i (< ü: F.): ve, ile (31 b-42)
i-: imek fiili, yardımcı fiil (30 b-6).
ibn (A.): oğul (31 b-36).
ibn-i 'Affān (F.): Affān'ın oğlu (31 b-36).
içerü: içeri (33 a-81).
içre: içinde, arasında (31 a-24).
içün: için, sebebiyle (30 b-16).
iken: iken, olduğu hâlde (32 b-56).
ilāhī (A.): Allah'a mensup, ilahi (33 b-85).
ilet-: ulaştırmak (33 a-71).
imdi: şimdi (30 b-14).
in-: yukardan aşağı doğru gelmek, akmak (30 b-11).
'ināyet (A.): iyilik, ihsan (30 a-1).
iñle-: acı, üzüntü belirten kesik sesler çıkarmak (30 b-6).
iriş-: erişmek, varmak, ulaşmak (32 a-49).
issi: sahip, iye (31 a-28).
iste-: dilemek (34 a-96).
iş: sorun, konu (30 b-16); yapılan şey, iş (32 a-43).
iş bütür-: bir işi iyi bir sonuca bağlamak (31 b-38).
işe koş-: birine iş yaptırmak (32 a-52).
iştir-: iştirmek, duymak (30 a-3).
it-: etmek, yapmak (32 a-46).
it- (< eyt-): söylemek, anlatmak (31 b-37).
- k, k**
k̄abūl (A.): razı olma; uygun bulma (33 a-71).
k̄abūl k̄ıl-: kabul etmek (34 a-99).
- k̄abūl ol-: uygun bulmak, hoş görüp onamak (33 a-71).
k̄açan: ne zaman (31 b-37).
k̄aldur-: kapalı olan bir şeyi açığa çıkarmak (33 b-82).
k̄ān (F.): bir şeyin özü, kaynağı (32 a-50).
k̄ankı: hangi (33 b-86).
k̄anlu: kanlı, kan bulaşmış (32 b-64).
k̄ap-: birdenbire yakalayarak, çekerek almak (32 b-63).
k̄apu: kapı (32 a-47).
k̄atı: şiddetli, ağır, fazla (30 b-10).
k̄atlan-: güç koşullara dayanmak, tahammül etmek (33 b-86).
k̄ayku: kaygı, üzüntü, tasa, endişe (31 a-25).
kendü: kendi (33 a-80).
kendüzi: kendisi (34 a-100).
kerīm (A.): kerem sahibi, cömert (34 a-97).
k̄ıl-: etmek, yapmak (31 a-21).
k̄ıyāmet (A.): dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman (31 b-46).
k̄ıyāmet k̄op-: kıyamet günü gelmek (32 a-46).
kız: kız (32 a-53)
ki (F.): sebep, sonuç, açıklama, bağlama gibi görevleri olan edat (31 a-21).
kim: ki (31 a-29); kim, hangi kişi (34 a-98).
kişi: kişi (32 a-46).
kitāb (A.): kitap (başlıkta).
k̄o-: bırakmak; izin vermek (33 a-71).
k̄oy-: bırakmak (32 a-49).
köşk (F.): köşk (34 a-96).
k̄ul: yaratılmış olan, Tanrı'ya göre insan (31 a-24).
k̄ur-: bir araya getirmek, toplamak (33 b-94).
k̄urbān (A.): bir amaç uğrunda feda olma (32 a-43).
k̄urbān eyle-: kurban etmek, feda etmek (32a-43).
k̄urtar- : bir canlıyı bir felaketten, bir tehlikeden ya da zor durumdan uzaklaştırmak (30 b-4).

m, M

mahlûk (< **mahlûk**: A.): yaratılmış (33 a-80).

maşşer (A.): toplanılacak yer, kıyamette ölülerin dirilip toplanacakları yer (31 b-40).

ma'lûm (A.): bilinen, belli (31 b-30).

ma'lûm eyle-: bilmek, ortaya çıkarmak (31 b-30).

meded (A.): yardım (32 b-65).

meded eyle-: yardım etmek (33 a-78).

meded it-: yardım etmek (32 b-65).

melûl (A.): üzgün, hüzünlü (31 a-23).

melûl dut-: üzgün olmak (31 a-23).

meyl (A.): eğilme, istek, meyil (33 a-75).

meyl-i vefâ (F.): vefa meyli (33 a-75).

mi: soru eki (32 b-56).

mizan (< **mizân**: A.): terazi, ölçü aleti (32 b-62).

mizân (A.): terazi (32 b-67).

Muhammed (A.): "bir çok defa hamd ve sena olunmuş, tekrar tekrar övülmüş" anlamına gelen bu kelime İslâm peygamberinin adı olup daha önce kimse tarafından kullanılmamıştır (30 b-5).

Muşşafâ (A.): Hz. Muhammed'in isimlerinden biri (30 b-10).

mübârek (A.): uğurlu, hayırlı, mutlu (31 a-23).

mürüvvet (A.): cömertlik, iyilikseverlik; yiğitlik (32 a-43).

n

ne: nasıl, ne şekilde (30 b-14); ne (30 b-15); hangi şey (32 a-55).

ne kim: her ne, neyi (34 a-96).

nice: ne kadar (33 a-70).

nice kim: nasıl ki; her ne vakit (33 a-70).

niçe: çok, pek çok (30 b-4); nasıl (30 b-16).

n'it-: ne yapmak ? (32 a-53).

nite: nasıl (31 b-30).

n'ola: ne olur ? (30 b-12).

o, O

o: uzakta olan, anılan, bir şeyi ya da bir kimseyi belirten sıfat. (30 b-4).

od: ateş (33 b-86).

oğul: oğul, erkek evlat (32 a-53).

oķı-: okumak (34 a-102).

ol: o, teklik üçüncü şahıs zamiri (30 b-8).

ol-: olmak, herhangi bir durumda bulunmak (31 a-26).

'Oşman (< **'Oşmân**: A.): üçüncü halife, Hz. Osman (31 b-35).

'Oşmân (A.): üçüncü halife, Hz. Osman (30 b-8).

otur-: bir yerde bulunmak, yer almak (30 b-7).

ö, Ö

'Ömer (A.): ikinci halife, Hz. Ömer (30 b-8).

öñ: ön, bir şeyin veya bir kimsenin ilerisi (31 a-18); birinin veya bir şeyin karşısı (32 b-59).

öñden: önce (32 b-57).

ören: virane, harabe (34 a-98).

örü: kalkık, dik (33 a-81).

örü dur-: ayağa kalkmak, ayakta durmak (33 a-81).

öz: kendi (33 b-87).

p

peygâm-ber (F.): peygamber (30 b-7).

pür-şafâ (F.): safâ dolu; rahatlığı olan, keyifli (31 a-26)

r, R

Rabb (A.): efendi, sahip (33 b-90).

Rabbü'l-celâl (A.): yüce Allah, ulu Tanrı (33 b-90).

rahîm (A.): merhametli, esirgeyen, koruyan (34 a-97).

rahmet (A.): günahını bağışlama, acıma, esirgeme (30 a-2).

resul (< **resûl**: A.): peygamber, elçi (31 a-17)

resül (A.): peygamber, elçi (31 a -23).
 reva (< revā: F.): yakışır, uygun, yerinde (32 a-54).

rub' (A.): dörtte bir, çeyrek (31 b-40).

rüz (F.): gün (30 b-12).

rüz-ı mahşer (F.): mahşer günü (30 b-12).

s, ş, ş

şağ: sağ (30 b-12).

şafā (< şafā': A.): gönül şenliği, keyifli olma durumu (31 b-34).

saña: sana (31 a-27).

şalavāt (< şalāvāt: A.): Hz. Muhammed'e ve soyundan gelenlere okunan dualar (34 a-101).

şalāvāt (A.): Hz. Muhammed'e ve soyundan gelenlere okunan dualar (30 b-4)

şalāvāt vir-: salavat vermek, Hz. Muhammed'e ve soyundan gelenlere edilen dualardan okumak (30 b-4).

selām (A.): selam (33 b-91).

selām it-: selam etmek, bulunulan yerde olmayan bir kimseye esenlik dilemek (33 b-91).

selver (< server: F.): baş, başkan (30 b-7).

sen: teklik ikinci şahıs zamiri (31 a-29).

sev-: sevmek (34 a-98).

şevāb (A.): hayırlı hareket, hayır işleme (32 b-66).

sevin-: sevinç duymak (31 a-26).

sil (< seyl: A.): sel (30 b-11).

siz: çokluk ikinci şahıs zamiri (30 a-2).

şoḥbet (A.): görüşüp konuşma (30 b-9).

şol: sol (30 b-12).

şorğu: suç niteliğinde olan bir durumla ilgili olarak gerekli kişilere soru sorma işi (32 a-44).

şorğu hisāb ḵur-: soruşturma yapmak (32 a-44).

söyle-: birine karşı bir şey demek (30 b-14; bilinen, düşünülen bir şeyi anlatmak (30 b-16).

söz: bir düşüncüyü, bir duyguyu anlatan sözcük ya da sözcük dizisi (30 a-2).

söz düş-: bir şey üzerine düşüncesini bildirme hakkını elde etmek (32 b-56).

ş

şād (F.): sevinçli, memnun (30 a-3).

şād it-: sevindirmek, memnun etmek (30 a-3).

şād ol-: sevinmek, memnun olmak (30 b-4).

şāh (F.): padişah (30 b-7).

şāh-ı 'ayān (F.): Hz. Muhammed (30 b-7).

şāh-ı şafā (F.): Hz. Muhammed (32 a-50).

şefā'at (A.): birinin suçunun bağışlanması ya da dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık (33 b-85).

şefā'at-nāme (F.): bir kimsenin suçunun bağışlanması ya da dileğinin yerine getirilmesini konu edinen dinî manzume (başlıkta).

şer (< şerr: A.): kötülük (31 a-24).

şimden (< şimdiden): içinde bulunulan zamandan başlayarak (32 b-56).

şol: şu, o (32 a-44).

t, t

taḵāt (< tāḵāt: A.): güç, kuvvet (31 b-37).

tāleya (< tāli'a: A.): öncü (32 b-62).

tedbir (A.): bir şeyi sağlayacak ya da önleyecek tutum, çare (30 b-16).

tedbir ḵıl-: önlem almak, çare bulmak (30 b-16).

terazi (< terāzū: F.): terazi (32 a-44).

teraziye ur-: teraziye vurmak, iyice düşünmek, düşünce tartısından geçirmek (32 a-44).

terazū (< terāzū: F.): terazi (33 b-94).

terazūya urul-: tartılmak (33 b-94)

tevfik (< tevfiḵ: A.): Allah'ın yardımına ulaşma (30 a-2).

u

u (F.): ve, ile (30 b-6).

umut: olmaşı istenen, umulan şey, ümit (33 a-73).

uş: işte (32 a-53).

uşak: çocuk (33 a-77).

uşbu: işte bu, bu (32 a-50).

uzun: iki ucu arasında fazla uzaklık olan (31 a-18).

ü

üç: ikiden sonra gelen sayı, üç (31 b-32).

üçün: için (31 b-32).

ümid (< **ümüd:** F.): umut, umma (33 b-84).

ümm (A.): ana, anne (33 b-84).

üm mi' l- mü' minin (< **üm m ü' l- mü' minin:** A.): Hz. Muhammed'in eşleri (33 b-84).

üm met (A.): bir peygambere inanıp bağlanan topluluk (30 b-5).

üst: bir şeyin yukarıya olan yüzü, üst (32 b-67).

v

v'allâhi (A.): "Allah için, Allah hakkı için" anlamına gelen büyük yemin (32 b-60).

var: mevcut olan, bulunan, var (30 a-2); elde bulunan her şey (34 a-95).

var-: ulaşmak, bir yere gitmek (32 a-48); "haydi" anlamında kendisinden sonra kullanılan eylemin yapılması gerektiğini anlatır (33 b-91).

veli (< **velî:** A.): Allah'ın dostu, sevgili kulu (33 a-79).

veli (A.): Allah'ın dostu, sevgili kulu (30 b-8).

vir-: vermek, başışlamak (30 a-2); feda etmek, bırakmak (32 a-54).

y

yâ (A.): ey, hey!

yâd (F.): anma, hatırlama (30 a-3).

yâd it-: anmak, hatırlamak (30 a-3).

yalvar-: yalvarmak, istekte bulunmak (31 b-33).

yan: yön, taraf (32 b-65).

yan-: (mec.) çok üzülmek (30 b-11); yanmak, ateş durumuna gelmek (33 b-86).

yardım: kendi gücünü ve olanaklarını başka birinin iyiliği için kullanma (31 b-31).

yardım eyle-: yardım etmek (31 b-31).

yardım it-: yardım etmek (33 a-76).

yaren (< **yâren:** F.): dost, arkadaş (31 a-21).

yarın: ahiret günü (31 b-40).

yarlığa-: suç başışlamak (34 a-102).

yaş: ağlarken göz bezlerinden gelen sıvı, gözyaşı (32 b-68).

yaş dök-: ağlamak (32 b-68).

yaş saç-: ağlamak (33 b-82).

yaz-: sözü, düşüncüyü özel im ya da harflerle anlatmak (34 a-102).

yazu: yazı, kader, alın yazısı (31 a-25).

yine: yeniden, bir daha, tekrar (30 a-2).

yoğ: yok, olmayan (31 b-37).

yoğuş: yükselerek devam eden yol; güçlük (31 a-18).

yol: amaç, maksat, ulaşılmak istenen hedef (31 a-18).

yolına baş koy-: bir şey uğruna kendini feda etmeye hazır olmak (32 b-68).

yük: yük, birinin üzerine aldığı ağırlık (31 a-19); ağır vazife, sorumluluk (32 a-49).

yüri-: adım atarak ilerlemek, yürümek (32 a-47).

yüz: cihet, yön (31 b-33); yüz, çehre (31 b-38).

yüz dön-: yönelmek, yüzünü bir yöne çevirmek (31 b-39).

yüz dut-: yönelmek (31 b-33).

yüzün döndür-: yüzünü bir yöne çevirmek (33 b-93).

yüzüm yire ur- (; **yüzün yire ur-:**) yüz sürmek, secdeye kapanmak (31 b-39).

z, z, z

za'if (< **za'if:** A.): zayıf, güçsüz, kuvvetsiz (30 b-6).

- zā'if (A.): zayıf, güçsüz, kuvvetsiz (30 b-11).
 zar (< zār: F.): inleyen, ağlayan (30 b-4).
 zārī (< zārī: F.): ağlayıp sızlama (31 b-32).
 zārī **ķıl-**: ağlayıp sızlamak (31 b-32).
 zarī (< zārī: F.): ağlayıp sızlama (33 b-83).
 zarī **ķıl-**: ağlayıp sızlamak (33 b-83).
 zebanī (< zebānī: A.): cehennemlikleri cehenneme almakla görevli olduğuna inanılan melek, cehennem bekçisi (32 a-48).
 zebūn (F.): zayıf, güçsüz (31 a-18).
 zemān (A.): zaman, vakit (30 b-9).
 zevķ (A.): hoş giden durum; eğlence (31 a-27).
 zevķ ı şafā (< zevķ u şafā: F.): eğlenme, eğlence (31 a-27).

Kaynaklar

- Çelebioğlu, Āmil. *Türk Edebiyatı'nda Mesnevî*. İstanbul, 1999.
 Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara, 2000.
 Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, 1992.
 Ersoylu, Halil. *Kız Destanı*, Ankara, 1996.
 Ersoylu, Halil. *Menâkıb-ı Mevlâna*, Ankara, 2001.
 Hacıeminoğlu. Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul, 1992.
 Kocatürk, Vasfi Mahir. *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara, 1970.
 Korkmaz, Zeynep. *Marzubân-nâme Tercümesi: İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkı basım*. Ankara, 1973.
 Steingass, F. *Persian-English Dictionary*. London, 1930.
Türkçe Sözlük. c.1, 2, TDK, Ankara, 1998.
Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü. c. I-XIII. TDK, Ankara, 1993.
 Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul, 2002.
Yeni Tarama Sözlüğü. TDK, Ankara, 1983.

<p>251 سحر و جادو کا اوستا دین سحر</p>	<p>244 سحر و جادو کا طوطی الہی</p>
<p>253 سحر و جادو کا آفرین یارہ</p>	<p>246 سحر و جادو کا آفرین یارہ</p>
<p>جان و روہ و عیشقاہ بخا صون</p>	<p>248 جان و روہ و عیشقاہ بخا صون</p>
<p>255 کی صاف و دنیا ایچو طلمیون</p>	<p>250 کی صاف و دنیا ایچو طلمیون</p>
<p>جوئی کہ انک ایچو جیما بیجاہیل</p>	<p>252 جوئی کہ انک ایچو جیما بیجاہیل</p>
<p>257 ایچو کون ایچو جیما بیجاہیل</p>	<p>254 ایچو کون ایچو جیما بیجاہیل</p>
<p>ایست اولان یوچ یوچیاہ و دی</p>	<p>256 ایست اولان یوچ یوچیاہ و دی</p>
<p>ختری عالم آریہ اوچیر یوچ</p>	<p>258 ختری عالم آریہ اوچیر یوچ</p>
<p>بغداد کا ایچو ایچو بیجاہیل</p>	<p>260 بغداد کا ایچو ایچو بیجاہیل</p>
<p>261 ایچو اولان و ایچو ویرما کی</p>	<p>262 ایچو اولان و ایچو ویرما کی</p>
<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>	<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>
<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>	<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>
<p>263 یاز کا ایچو ویرما کی</p>	<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>
<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>	<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>
<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>	<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>

<p>264 سحر و جادو کا طوطی الہی</p>	<p>سحر و جادو کا طوطی الہی</p>
<p>266 سحر و جادو کا آفرین یارہ</p>	<p>سحر و جادو کا آفرین یارہ</p>
<p>268 جان و روہ و عیشقاہ بخا صون</p>	<p>جان و روہ و عیشقاہ بخا صون</p>
<p>270 کی صاف و دنیا ایچو طلمیون</p>	<p>کی صاف و دنیا ایچو طلمیون</p>
<p>272 جوئی کہ انک ایچو جیما بیجاہیل</p>	<p>جوئی کہ انک ایچو جیما بیجاہیل</p>
<p>274 ایچو کون ایچو جیما بیجاہیل</p>	<p>ایچو کون ایچو جیما بیجاہیل</p>
<p>276 ایست اولان یوچ یوچیاہ و دی</p>	<p>ایست اولان یوچ یوچیاہ و دی</p>
<p>278 ختری عالم آریہ اوچیر یوچ</p>	<p>ختری عالم آریہ اوچیر یوچ</p>
<p>280 بغداد کا ایچو ایچو بیجاہیل</p>	<p>بغداد کا ایچو ایچو بیجاہیل</p>
<p>282 ایچو اولان و ایچو ویرما کی</p>	<p>ایچو اولان و ایچو ویرما کی</p>
<p>284 یاز کا ایچو ویرما کی</p>	<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>
<p>286 یاز کا ایچو ویرما کی</p>	<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>
<p>288 یاز کا ایچو ویرما کی</p>	<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>
<p>290 یاز کا ایچو ویرما کی</p>	<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>
<p>292 یاز کا ایچو ویرما کی</p>	<p>یاز کا ایچو ویرما کی</p>

30

14	شاد اول که هر کس این رساله را بخواند	بیرضولت و نور و آرزوی او در خفا
15	و بر صلوات حق محمد امجد	کورد بخیر کند بدید امجد
16	بچه که بود و ز امانت بدید	آه ز عینا امجد بدید کلای
17	بوزن او و در مسند او بنویسد	بسیار تر شود ز شاه عیان
18	اول آن کس که خواند عجل	خاطر اید اول فقه مدینه
19	عاشق پاک طایفه هم کلای	صحتی عینا حلویت فایز
20	اگر اید مطلقا هر سخن	امجدی نظر اید ز کس
21	آه صفت است در یوسف بالایی	کورد یانوس سبک اید
22	هر قدر سخن ده است جلاله	دیوین باقر اید صفا صوله
23	امجدی کوی عقل اید	چاره دار که بغیر دماغ اید
24	دردی که بود کجا سواد	اندیشه اید کجور ز نور اید
25	دید با اوله که در طایفه محمد	نور اید و نور بیستم کرد
26	سویا که کل بر در این سخن اید	ز این سخن بدید که در عینا اولم

27	سول اید بجه بر آقا سیم	ببینی ز بجه بر بغلام
28	استم او که ز نور اید در اید	اول او و نور شد استم طایفه نور
29	بوزن او و در مسند او بنویسد	آقا اید در یوسف بالایی
30	عجل که بود و ز امانت بدید	بغیر عجل اید بوزن اید
31	اول آن کس که خواند عجل	آقا اید ز نور اید جان بولام
32	عاشق پاک طایفه هم کلای	کورد یانوس سبک اید
33	اگر اید مطلقا هر سخن	اطمینان کورد کورد در اول
34	آه صفت است در یوسف بالایی	خبر کورد سر کورد ز نور اید
35	هر قدر سخن ده است جلاله	رود سخن ده کورد کورد
36	امجدی کوی عقل اید	خوبی سواد کورد کورد
37	دردی که بود کجا سواد	خوبی سواد کورد کورد
38	دید با اوله که در طایفه محمد	خوبی سواد کورد کورد
39	سویا که کل بر در این سخن اید	خوبی سواد کورد کورد

<p>استخود فون بان انم باشم کاخون ترازنه اوروکسه شم بکه ایتچن سن اولصفا هرکنی اقدی کانی یولیسر دوشم اول کون انون کونین جهنم کاهنجه سته برورم یوله کوشته اری شم برنارن اول ارنک کلان اول شام صفا دکلام اوردی کدره کا اولدور ناسی بیولر ایتنه قوش ایتنه کودلم نلدنجه اولر سینه اولور قورجه صفا سونلار دورونون</p>	<p>علی ادد فرودنیم ایشیم شورن کون مو شومو شومو دیلمک ایتنک نامهلنا اولدنه انکر اول قیامت فون بوریم جهنم کاهنجه غاصبکری زانی کونن اولر غاصبکری قوشیم برجهنمه اولر قوشونون یول ایشیم برن دکلام اوردی علیه اولدوسور دوندی دیدیم اولدی ایلانه سن کا ایت غاصبکری اولر کون زور اوردیم جهنمه اولدوسور پهله حقد اولر کونین کون</p>	<p>الله اما اولر موروی وطر ولعاقلا دی غنا دی اولر اولر غاصبکری اولدی یولور قوشیم اولر قوشونون یول ایشیم بوریم جهنم کاهنجه صفا غاصبکری ایلانیم یولور الغنا کون کونین یولور کون غاصبکری سنله یولور اکل بورعاقلا دی غنا اولر اولر صفا بوریم اولر قوشیم اولر کون استوله اولر غنا اولر اولر ایش اولر یولور قوشیم ایلانیم هتله یولور کون کون معالم اولر</p>	<p>دوندی سنله قوشونون یولور الکونون اولر غنا ایلانیم یاردی اولر قوشونون یولور یولور کون کونین یولور کون بن یولور کون کونین یولور اولدی غنا اولر قوشونون یولور سولکله دیدیم یولور غنا اولر رسول انده غنا اولر سولکل الکونون دی غنا اولر صفا اولر بلوکله یولور قوشونون بئنه اولر غنا اولر یولور دوندی غنا اولر قوشونون یولور اولر سنله قوشونون یولور کون</p>
--	--	---	--

غایبه در فاطمه وارثه ای نکند
 رسول پدر فاطمه سینه نه مژده
 رسول جنتی که سویم بر فاطمه
 فاطمه را اولی است و او را دود
 غایب تا آمدیم و کفر و ایمان
 رسول ابدی فاطمه بر سراید
 فاطمه را چون کسی قاسم فاطمه
 غاصی منزه کنان هویتش
 یانه منزه و او موکم الام
 این قوم میران فصاح یافتند
 آنکه ایله آخر کلاه قرابت
 منتها خود و گویم ایله الام
 آفتاب غایب و روزگار گشت

شوق و عشق سینه ایله ایتم نکند
 آنکه اولاد سواد سوزد
 سوزی فاطمه دهان اولدی کون
 سینه اولاد سوزی ابد سوزد
 فاطمه را که من سوزی می یکنم
 غایب ما که ای باجری سوزی می
 دود و خوف میده بر سر طایان
 زبانی که غاصی ک فاطمه
 قران او بد قرانیم قران فاطمه
 مدد ایتم غاصی ک فاطمه
 کلاه خدیجه ایله او که در کلاه
 ابدی ایتم او که سینه قوسیم
 استوار اولدی قوسیم باشجو

او که که آخر کلاه ایسم ایسم
 در کبریا دوزخ قوسیم او سینه
 غاصی ک قوسیم ایکنر
 غاصی ک سوزیم اولاد قوریم
 او دود دوزخ غاصی ک اولاد
 الکه در دوزخ عالم اولد
 حور کلا و سوزید زکریا وفا
 رسول که در غایبه غایب کون
 سن ناسیب غاصی ک او مقارن
 و غلور کون که مدد ایله مدد
 او که عمر عثمان علی ک
 غایب که در دوزخ کلاه
 روزیله دیدن نثار و دوزخ کلاه

و یازان ایتم غاصی کون دوزخ
 یازان اولاد صفا ناک دوزخ
 قوی نکات ایتم کلاه ایله
 جان کبری بن عبد کون قوریم
 هم دوزخ بوزد سوزیم یازان
 فاطمه زهرا ایتم او دوزخ
 حور کلا و سوزید زکریا وفا
 سینه غاصی ک سوزیم ایکنر
 روزیله دیدن نثار و دوزخ کلاه
 بود دوزخ کلاه خدیجه ایله
 سوزیله سوزیم سینه کون دوزخ
 کند و سوزیم کلاه دوزخ کلاه
 و در کبری کون خلو قله ایسم

